

BÀI 6

Kết quả cần đạt

- Hiểu được nội dung, ý nghĩa của truyện **Thạch Sanh** và một số đặc điểm tiêu biểu của nhân vật **người dũng sĩ** trong truyện. Kể được truyện.
- Có ý thức tránh mắc lỗi và biết chữa các lỗi : lặp từ, lẫn lộn các từ gần âm.

VĂN BẢN

THẠCH SANH (Truyện cổ tích)

Ngày xưa ở quận Cao Bình⁽¹⁾ có hai vợ chồng tuổi già mà chưa có con. Tuy nhà nghèo, hằng ngày phải lên rừng chặt củi về đổi lấy gạo nuôi thân, họ vẫn thường giúp mọi người. Thấy họ tốt bụng, Ngọc Hoàng⁽²⁾ bèn sai thái tử⁽³⁾ xuống đầu thai⁽⁴⁾ làm con. Từ đó người vợ có mang, nhưng đã qua mấy năm mà không sinh nở. Rồi người chồng lâm bệnh, chết. Mãi sau người vợ mới sinh được một cậu con trai.

Khi cậu bé vừa khôn lớn thì mẹ chết. Cậu sống lủi thủi trong túp lều cũ dựng dưới gốc đa, cả gia tài⁽⁵⁾ chỉ có một lưỡi búa của cha để lại. Người ta gọi cậu là Thạch Sanh. Năm Thạch Sanh bắt đầu biết dùng búa, Ngọc Hoàng sai thiên thần⁽⁶⁾ xuống dạy cho đủ các môn võ nghệ và mọi phép thần thông.

Một hôm, có người hàng rươi tên là Lí Thông đi qua đó. Thấy Thạch Sanh gánh về một gánh củi lớn, hắn nghĩ bụng : "Người này khoẻ như voi. Nó về ở cùng thì lợi biết bao nhiêu". Lí Thông lân la gợi chuyện, rồi gạ cùng Thạch Sanh kết nghĩa anh em. Sớm mồ côi cha mẹ, từ cõi vô thân⁽⁷⁾, nay có người săn sóc đến mình, Thạch Sanh cảm động, vui vẻ nhận lời. Chàng từ giã gốc đa, đến sống chung với mẹ con Lí Thông.

Bấy giờ trong vùng có con chằn tinh⁽⁸⁾ có nhiều phép lạ, thường ăn thịt người. Quan quân đã nhiều lần đến bồ vây định diệt trừ nhưng không thể làm gì được. Dân phải lập cho nó miếu thờ, hằng năm nộp một mạng người cho chằn tinh ăn thịt để nó đỡ phá phách.

Năm ấy, đến lượt Lí Thông nộp mình. Mẹ con hắn nghĩ kế lừa Thạch Sanh chết thay. Chiều hôm đó, chờ Thạch Sanh kiếm củi về, Lí Thông dọn một mâm rượu thịt ê hề mời ăn, rồi bảo :

– Đêm nay, đến phiên anh canh miếu thờ, ngặt vì dở cất mẻ rượu, em chịu khó thay anh, đến sáng thì về.

Thạch Sanh thật thà nhận lời đi ngay.

Nửa đêm, Thạch Sanh đang lim dim mắt thì chằn tinh sau miếu hiện ra, nhe nanh, giơ vuốt định vồ lấy chàng. Thạch Sanh với lấy búa đánh lại. Chằn tinh hoá phép, thoát biến thoát hiện. Thạch Sanh không núng, dùng nhiều võ thuật đánh con quái vật. Chỉ một lúc, lưỡi búa của chàng đã xả xác nó làm hai. Chằn tinh hiện nguyên hình là một con trăn⁽⁹⁾ khổng lồ, nó chết để lại bên mình bộ cung tên bằng vàng. Thạch Sanh chặt đầu quái vật và nhặt bộ cung tên xách về. Mẹ con Lí Thông đang ngủ, bỗng nghe tiếng gọi cửa. Ngõ là hôn oan của Thạch Sanh hiện về, mẹ con hắn hoảng sợ, van lạy rối rít. Khi Thạch Sanh vào nhà kể cho nghe chuyện giết chằn tinh, chúng mới hoàn hồn. Nhưng Lí Thông bỗng nảy ra kế khác. Hắn nói :

– Con trăn ấy là của vua nuôi đã lâu. Nay em giết nó, tất không khỏi bị tội chết. Thôi, bây giờ nhân trời chưa sáng em hãy trốn ngay đi. Có chuyện gì để anh ở nhà lo liệu.

Thạch Sanh lại thật thà tin ngay. Chàng vội vã từ giã mẹ con Lí Thông, trở về túp lều cũ dưới gốc đa, kiếm củi nuôi thân. Còn Lí Thông hí hửng đem đầu con yêu quái vào kinh đô nộp cho nhà vua. Hắn được vua khen, phong cho làm Quận công⁽¹⁰⁾.

Vua có cô công chúa vừa đến tuổi lấy chồng. Hoàng tử nhiều nước sai sứ đến hỏi công chúa làm vợ nhưng không ai vừa ý nàng. Nhà vua phải mở một hội lớn cho hoàng tử các nước và con trai trong thiên hạ tới dự, để công chúa trên lầu cao ném quả cầu may : hễ quả cầu rơi trúng người nào, công chúa sẽ lấy người ấy làm chồng. Khi công chúa sắp sửa ném quả cầu, bỗng nàng bị một con đại bàng⁽¹¹⁾

không lồ quắp đi. Đại bàng bay qua túp lều của Thạch Sanh. Trông thấy nó, Thạch Sanh liền dùng cung tên vàng bắn theo. Mũi tên trúng vào cánh đại bàng. Nó bị thương nhưng gắng sức bay về hang trong núi sâu. Thạch Sanh lần theo vết máu, tìm được chỗ nó ở.

Từ ngày công chúa bị mất tích, nhà vua vô cùng đau đớn. Vua sai Lí Thông đi tìm, hứa sẽ gả công chúa và truyền ngôi cho. Vừa mừng vừa sợ, Lí Thông không biết làm thế nào. Cuối cùng, hắn truyền cho

dân mở hội hát xướng mười ngày để nghe ngóng. Tám, chín ngày trôi qua, hắn vẫn chẳng biết tin gì. Đến ngày thứ mười, hắn bỗng gặp Thạch Sanh đi xem hội.

Nghe Lí Thông nói việc tìm công chúa, Thạch Sanh thật thà kể chuyện đã bắn đại bàng bị thương và biết hang ổ của đại bàng. Lí Thông mừng rõ, liền nhờ chàng dẫn đường đến hang quái vật.

Đến nơi, Thạch Sanh xin xuống hang cứu công chúa. Quân sĩ lấy dây dài buộc vào lưng chàng rồi dòng xuống hang.

Đại bàng nguyên là một con yêu tinh ở trên núi, có nhiều phép lạ. Tuy bị thương nặng nhưng khi thấy Thạch Sanh, nó vùng ngay dậy, vung cánh, chĩa

vuốt lao đén. Thạch Sanh dùng cung tên vàng bắn mù hai mắt, vung búa chặt đứt vuốt sặc, bồ vỡ đôi đầu con quái vật. Rồi chàng lấy dây buộc vào người công chúa, ra hiệu cho quân Lí Thông kéo lên. Chàng đang chờ dây dòng xuống, không ngờ, sau khi đưa được công chúa lên, Lí Thông liền ra lệnh cho quân sĩ vần những tảng đá lớn lấp kín cửa hang lại.

Biết Lí Thông hại mình, Thạch Sanh cố tìm lối lên. Đến cuối hang, chàng thấy một chàng trai khôi ngô tuấn tú bị nhốt trong chiếc cũi sắt ; đó chính là thái tử, con vua Thuỷ Tề⁽¹²⁾. Thạch Sanh dùng cung vàng bắn tan cũi sắt, cứu thái tử ra. Thái tử thoát nạn, hết lời cảm tạ chàng, mời chàng xuống chơi thuỷ phủ. Vua Thuỷ Tề sung sướng được gặp lại con, đãi Thạch Sanh rất hậu. Khi chàng về, vua biếu nhiều vàng bạc nhưng Thạch Sanh không nhận, chỉ xin một cây đàn. Chàng lại trở về gốc đa.

Hồn chăn tinh và đại bàng lang thang, một hôm gặp nhau bàn cách báo thù Thạch Sanh. Chúng vào kho của nhà vua ăn trộm của cải mang tới giấu ở gốc đa để vu vạ cho Thạch Sanh. Thạch Sanh bị bắt hạ ngục.

Lại nói nàng công chúa bất hạnh, từ khi được cứu thoát về cung thì bị câm. Suốt ngày nàng chẳng nói, chẳng cười, mặt buồn rười rượi. Vua đành hoãn việc cưới xin, sai Lí Thông mời thầy thuốc về chữa. Bao nhiêu thầy thuốc giỏi được mời đến nhưng không ai chữa cho công chúa khỏi được.

Một hôm, Thạch Sanh ngồi trong ngục tối, đem đàn của vua Thuỷ Tề cho ra gảy. Tiếng đàn vang đến hoàng cung, lọt vào tai công chúa. Vừa nghe tiếng đàn, công chúa bỗng cười nói vui vẻ. Nàng xin vua cha cho gọi người đánh đàn vào cung.

Nhà vua lấy làm lạ, cho đưa Thạch Sanh đến. Trước mặt mọi người, chàng kể hết đầu đuôi chuyện của mình, từ chuyện kết bạn với Lí Thông đến chuyện chém chăn tinh, giết đại bàng, cứu công chúa, bị Lí Thông lấp cửa hang và cuối cùng bị bắt oan vào ngục thất. Mọi người bấy giờ mới hiểu ra mọi sự. Vua sai bắt giam hai mẹ con Lí Thông, lại giao cho Thạch Sanh xét xử. Chàng không giết mà cho chúng về quê làm ăn. Nhưng về đến nửa đường thì chúng bị sét đánh chết, rồi bị hoá kiếp thành bọ hung.

Nhà vua gả công chúa cho Thạch Sanh. Lễ cưới của họ tung bừng nhất kinh kì, chưa bao giờ và chưa ở đâu có lễ cưới tung bừng như thế. Thấy vậy hoàng tử các nước chư hầu⁽¹³⁾ trước kia bị công chúa từ hôn⁽¹⁴⁾ lấy làm tức giận. Họ hội binh lính cả mươi tám nước kéo sang đánh. Thạch Sanh xin nhà vua đừng động

binh⁽¹⁵⁾. Chàng một mình cầm cây đàn ra trước quân giặc. Tiếng đàn của chàng vừa cất lên thì quân sĩ mười tám nước bủn rủn tay chân, không còn nghĩ được gì tới chuyện đánh nhau nữa. Cuối cùng các hoàng tử phải cởi giáp xin hàng. Thạch Sanh sai dọn một bữa cơm thết đãi những kẻ thua trận. Cả mấy vạn tướng lính, quân sĩ thấy Thạch Sanh chỉ cho dọn ra vén vẹn có một niêu cơm tí xíu, bùi môi, không muốn cầm đũa. Biết ý, Thạch Sanh đố họ ăn hết được niêu cơm và hứa sẽ trọng thưởng cho những ai ăn hết. Quân sĩ mười tám nước ăn mãi, ăn mãi nhưng niêu cơm bé xíu cứ ăn hết lại đầy. Chúng cúi đầu lạy tạ vợ chồng Thạch Sanh rồi kéo nhau về nước.

Về sau, vua không có con trai, đã nhường ngôi cho Thạch Sanh.

(Theo Nguyễn Đống Chi và Vũ Ngọc Phan)

Chú thích

(1) *Cao Bình* : xưa thuộc huyện Thạch Lâm, nay thuộc huyện Hoà An, tỉnh Cao Bằng.

(2) *Ngọc Hoàng* : trong truyện dân gian là vị thần cao nhất ngự trị trên trời.

- (3) *Thái tử*: con trai vua, người được chọn săn để sau nối ngôi vua.
- (4) *Dầu thai*: linh hồn nhập vào một cái thai để sinh ra thành kiếp khác (theo quan niệm tôn giáo).
- (5) *Gia tài*: của cải riêng của một người, một gia đình (*gia*: nhà ; *tài*: của cải).
- (6) *Thiên thần*: thần trên trời (*thiên*: trời, ngược với *địa*: đất).
- (7) *Tứ cốt vô thân* (thành ngữ) : không có ai là người thân thích (*tứ*: bốn ; *cốt*: ngoái nhìn ; *vô*: không ; *thân*: người thân, họ hàng) ; nghĩa gốc : ngoái nhìn bốn phía không có người thân.
- (8) *Chằn tinh* : một loại yêu quái trong thần thoại, truyện cổ tích.
- (9) *Trăn* : rắn lớn sống ở rừng nhiệt đới, không có nọc độc, còn dấu vết chân sau, có thể bắt ăn thịt cả những con thú khá lớn.
- (10) *Quận công* : tước công (tước được nhà vua phong), bậc thứ hai sau Quốc công.
- (11) *Đại bàng* : chim ăn thịt, cỡ lớn, cánh dài và rộng, chân có lông đến tận ngón, sống ở núi cao.
- (12) *Vua Thuỷ Tề* : vua ở dưới nước (còn gọi là Long Vương), theo tín ngưỡng dân gian.
- (13) *Nước chư hầu* : nước bị phụ thuộc, phải phục tùng nước khác (mạnh hơn).
- (14) *Tử hôn* : từ chối không kết duyên hoặc huỷ bỏ một cuộc hôn nhân đã đính ước.
- (15) *Động binh* : huy động quân đội chuẩn bị chiến tranh.

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

- Sự ra đời và lớn lên của Thạch Sanh có gì khác thường ? Kể về sự ra đời và lớn lên của Thạch Sanh như vậy, theo em, nhân dân muốn thể hiện điều gì ?
- Trước khi được kết hôn với công chúa, Thạch Sanh đã phải trải qua những thử thách như thế nào ? Thạch Sanh bộc lộ phẩm chất gì qua những lần thử thách ấy ?
- Trong truyện, hai nhân vật Thạch Sanh và Lí Thông luôn đối lập nhau về tính cách và hành động. Hãy chỉ ra sự đối lập này.

4*. Truyện *Thạch Sanh* có nhiều chi tiết thần kì, trong đó đặc sắc nhất là chi tiết tiếng đàn và niêu cơm đai quân sĩ mười tám nước chư hầu. Em hãy nêu ý nghĩa của những chi tiết đó.

5. Thảo luận : Trong phần kết thúc truyện, mẹ con Lí Thông phải chết, còn Thạch Sanh thì được kết hôn cùng công chúa và lên ngôi vua. Qua cách kết thúc này, nhân dân ta muốn thể hiện điều gì ? Kết thúc ấy có phổ biến trong truyện cổ tích không ? Hãy nêu một số ví dụ.

Ghi nhớ

Thạch Sanh là truyện cổ tích về người dũng sĩ diệt chấn tinh, diệt đại bàng cứu người bị hại, vạch mặt kẻ vong ân bội nghĩa và chống quân xâm lược. Truyện thể hiện ước mơ, niềm tin về đạo đức, công lí xã hội và lí tưởng nhân đạo, yêu hoà bình của nhân dân ta. Truyện có nhiều chi tiết tượng tượng thần kì độc đáo và giàu ý nghĩa (như sự ra đời và lớn lên kì lạ của Thạch Sanh, cung tên vàng, cây đàn thần, niêu cơm thần, v.v...).

LUYỆN TẬP

1*. Nếu vẽ một tranh minh họa cho truyện *Thạch Sanh*, em chọn chi tiết nào trong truyện để vẽ ? Vì sao ? Em sẽ đặt cho bức tranh minh họa ấy tên gọi như thế nào ?

2. Hãy kể diễn cảm truyện *Thạch Sanh*.

ĐỌC THÊM

Đàn kêu : Ai chém chấn tinh

Cho mày^(a) vinh hiển dự mình quyền sang ?

Đàn kêu : Ai chém xà vương

Dem nàng công chúa triều đường về đây ?

Đàn kêu : Hỡi Lí Thông mày

Cớ sao phụ nghĩa lại rày vong ân ?

Đàn kêu : Sao ở bất nhân

Biết ăn quả lại quên ân người trồng ?

(Truyện thơ Nôm *Thạch Sanh*)

(a) Mày : chỉ Lí Thông.